

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 05-01-2022 r.

Marcin Wiącek

IX.517.36.2020.KWa/JN

Pan

SSA Rafał Terlecki

Prezes Sądu Okręgowego w Gdańsku

ul. Nowe Ogrody 30/34

80-803 Gdańsk

Szanowny Panie Prezesie,

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą monitoruje przestrzeganie praw osób przebywających w zakładach psychiatrycznych, wobec których orzeczono izolacyjny środek zabezpieczający.

W ramach podejmowanych w tym obszarze działań, w dniach 23-24 stycznia 2020 r., pracownicy Zespołu do spraw Wykonywania Kar w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację dwóch Oddziałów (XXII i XXIV) Psychiatrii Sądowej o wzmocnionym zabezpieczeniu w Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gdańskim. Zdiagnozowano wówczas szereg nieprawidłowości, które zostały szczegółowo przedstawione wraz z zaleceniami w sporządzonej w dniu 30 października 2020 r. notatce z wizytacji. Wiele z przedstawionych w niej uwag i rekomendacji sformułowanych było już wcześniej przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur i przekazanych Dyrektorowi Szpitala w raporcie powizytacyjnym z dnia 30 marca 2016 r. W odpowiedzi na nie kierownictwo Szpitala zadeklarowało podjęcie działań mających na celu realizację zaleceń.

Dokonane po czterech latach ustalenia, podczas wizytacji w 2020 r., wykazały jednak, że stwierdzone wówczas nieprawidłowości nadal mają miejsce. W załączeniu przesyłam kopię notatki z wizytacji z dnia 30 października 2020 r., z prośbą o zapoznanie się z zawartą w niej oceną funkcjonowania w badanym okresie Oddziałów Psychiatrii Sądowej o

wzmocnionym zabezpieczeniu w Szpitalu dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Starogardzie Gdańskim.

Pragnę zwrócić uwagę Pana Prezesa na jedną, szczególnie budzącą zaniepokojenie sprawę, której poświęcono wiele miejsca w notatce z wizytacji. Otóż w Oddziale XXIV przebywał pacjent pomimo braku orzeczenia sądu o zastosowaniu środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Pacjent ten został przeniesiony z Oddziału chorób płuc, z powodu - jak wskazano - nasilających się agresywnych zachowań. Wizytujący, podczas rozmowy z przedstawicielem Szpitala w dniu zakończenia wizytacji, stanowczo stwierdzili, że umieszczenie ww. pacjenta w Oddziale XXIV jest działaniem sprzecznym z obowiązującym porządkiem prawnym. Przepisy nie przewidują bowiem możliwości przyjęcia kogokolwiek do Oddziału Psychiatrii Sądowej bez decyzji sądu o zastosowaniu środka zabezpieczającego bądź organu dysponującego w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym.

Notatka z wizytacji została przesłana w dniu 2 listopada 2020 r. Dyrektorowi Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Starogardzie Gdańskim, a także Przewodniczącej VI Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych Sądu Okręgowego w Gdańsku.

Dyrektor Szpitala, w piśmie z dnia 2 marca 2021 r., zapewniał, że cyt.: „pacjent, który na dzień kontroli przebywał w Oddziale XXIV bez postanowienia sądu był jednostkowym przypadkiem”. Odpowiedź ta wskazywała, że chory nie przebywa już w Oddziale Psychiatrii Sądowej. Sędzia wizytator, w sprawozdaniu z wizytacji, która miała miejsce w dniach 20-21 października 2021 r., nie stwierdziła, by w tych dniach doszło do umieszczenia w Oddziałach Psychiatrii Sądowej osób, wobec których sąd nie orzekł środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym. Tymczasem pacjent, o którym mowa, przebywał w Oddziale Psychiatrii Sądowej o wzmocnionym zabezpieczeniu do dnia 21 października 2021 r., w którym to dniu, po blisko 2-letnim w nim pobycie, został przeniesiony do oddziału psychiatrycznego ogólnego szpitala.

Należy podkreślić, że tak poważna nieprawidłowość jak bezprawne pozbawienie człowieka wolności wymaga natychmiastowej reakcji i podjęcia działań, także ze strony sędziego penitencjarnego (art. 34 § 4 k.k.w.). Tak się jednak nie stało, mimo że informacja o tym zdarzeniu wpłynęła do Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych Sądu Okręgowego w Gdańsk w listopadzie 2020 r.

Pozwolę sobie także podzielić się z Panem Prezesem refleksją dotyczącą zakresu lustracji przeprowadzonej przez sędziego wizytatora w ww. Oddziałach Psychiatrii Sądowej. Otóż badanie na miejscu nie objęło swoim zakresem wszystkich aspektów, w których pracownicy Biura RPO stwierdzili naruszenia obowiązujących przepisów oraz brak poszanowania praw internowanych. Wiele nieprawidłowości zidentyfikowano w obszarze, który stanowi ingerencję w sferę praw i wolności konstytucyjnych osoby pozbawionej wolności, tj. w zakresie stosowania przymusu bezpośredniego. Ta interwencja medyczna prowadzi do naruszenia nietykalności cielesnej pacjenta i wolności. Dlatego też, by działania te nie przerodziły się w przemoc, istnieje konieczność stosowania ścisłych norm prawnych regulujących przedmiotowe kwestie. Tymczasem sędzia wizytator nie stwierdziła uchybień w tym zakresie i nie zgłosiła żadnych zaleceń powizytacyjnych.

Kolejny, bardzo ważny aspekt podniesiony przez wizytujących dotyczył prawa pacjentów Oddziałów Psychiatrii Sądowej do obrony. W zaleceniach powizytacyjnych wskazano na konieczność zapewnienia odpowiednich warunków widzeń osób internowanych z obrońcami albo profesjonalnymi pełnomocnikami, poprzez wyznaczenie do realizacji takich spotkań pomieszczenia, w którym nie ma urządzeń rejestrujących obraz. Sędzia wizytator uznała jednak, że w pełni zachowana jest poufność takiego spotkania, ponieważ nie jest rejestrowany dźwięk, a rejestracja obrazu ma służyć jedynie względem bezpieczeństwa.

W mojej ocenie nie sposób jest zgodzić się z powyższą opinią. Komisja Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej także stanęła na stanowisku, że takie działania administracji Szpitala naruszają tajemnicę adwokacką, o której mowa w art. 6 ust. 1 Prawa o adwokaturze (kopię pisma przesyłam w załączeniu).

Należy wskazać, iż rolą nadzoru penitencjarnego jest instytucjonalna ochrona praw osób pozbawionych wolności. Jego ramy prawne zostały określone w rozdziale V Kodeksu karnego wykonawczego oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego (Dz. U. Nr 152, poz. 1496 ze zm).

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zajmował się zagadnieniem nadzoru penitencjarnego, najczęściej w aspekcie ochrony praw więźniów, niemniej jednak dostrzegane braki w sprawowaniu tego nadzoru w jednostkach penitencjarnych można zidentyfikować także w takim miejscu detencji, jakim jest zakład psychiatryczny. Badanie przez sędziów penitencjarnych sytuacji osób pozbawionych wolności cechuje niestety

powierzchność, która wynika m.in. z faktu koncentrowania się na analizie dokumentacji i na wyjaśnieniach przedstawianych przez organ prowadzący wizytację miejsca detencji, a pomijaniu pogłębionych rozmów z osobami przebywającymi w tych miejscach oraz braku identyfikacji niedomagań systemowych rzutujących na warunki izolacji.

Niepokojące jest to, że podczas weryfikacji poszczególnych aspektów objętych wizytacjami sędziego penitencjarnego rzadko uwzględniane są różne, dostępne źródła informacji, w tym ustalenia poczynione przez inne, uprawnione do kontroli organy. Niejednokrotnie ustalenia sędziów penitencjarnych bardzo różnią się od rozpoznania poczynionego przez inne organy, jak to ma miejsce w omawianym przypadku.

Konkludując, z ubolewaniem należy stwierdzić, iż nadzór penitencjarny bardzo często nie obejmuje wszystkich zagadnień istotnych z punktu widzenia przestrzegania praw i wolności osób pozbawionych wolności i nie eliminuje nieprawidłowości w postępowaniu wykonawczym.

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 627), uprzejmie proszę Pana Prezesa o zajęcie stanowiska, w kontekście przedstawionych uwag dotyczących sposobu przeprowadzenia lustracji przez sędziego wizytatora w Oddziałach Psychiatrii Sądowej Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Starogardzie Gdańskim oraz podjęcie działań w celu poprawy funkcjonowania w praktyce nadzoru penitencjarnego w Sądzie Okręgowym w Gdańsku.

Będę wdzięczny za poinformowanie mnie o stanowisku Pana Prezesa w przedmiotowej sprawie.

Załącznik 2.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/